

Arne Jon Isachsen

HØSTBREV

Oktober 2007

ETTER NYKONSERVATISMEN – AMERIKA VED ET VEISKILLE

Hvordan fatter mektige mennesker beslutninger? Vi forskere analyserer tingene til bunns, etter fattig evne. Beslutningstakere har ofte mindre kunnskaper om og innsikt i de konkrete sakene. Dess høyere opp man kommer, dess sterkere gjør dette fenomenet seg gjeldende. Så hvordan fatter statsministere og presidenter i store land store beslutninger? Noen underliggende, generelle holdninger og oppfatninger – noen vil kalle det ideologi – samt en passe dose intuisjon eller magefølelse, ligger vel bak. I tillegg til saksforholdet slik det blir fremlagt dem som skal bestemme, og rådene de får av folkene rundt seg.

I boken *After the Neocons*, med undertittelen *America at the Crossroads*, gir den amerikanskfødte professoren Francis Fukuyama ved Johns Hopkins University i USA et grundig innsyn i de ideer, argumenter og konklusjoner som den nykonservative skolen i amerikansk politikk kom til å stå for.¹ Og som har preget amerikansk politikk i varierende grad siden Ronald Reagan flyttet inn i Det Hvite Hus i januar 1981.

Hensikten med dette Høstbrevet er å gi et sammendrag av professor Fukuyamas velskrevne bok.² I motsetning til mange som skriver om Amerika, er ikke jeg ute etter å *mene* så mye. Hensikten er bedre å *forstå*.

¹ Professor Fukuyama hørte selv med blant de nykonservative. Etter terrorangrepene på USA den 11. september 2001 skrev under på et brev til president Bush om at disse angrepene var grunnlag godt nok for å fjerne Saddam Hussein "even if evidence does not link Iraq directly to the attack". Et par år senere støtter han ikke lenger denne politikken.

² Jeg takker for nyttige kommentarer til en tidligere versjon fra Trond Bakkevig, Lars Fjell Hansson, Arild Lund og Håvard Tvinnereim. Gjenværende feil og mangler er mitt ansvar alene.

I

”La det være klart: Hitler var en tapper soldat”. Skriver Karsten Alnæs i siste bind i *Historien om Europa*. Hitler tapper? Ja, sier Alnæs og redegjør nærmere for korporal Hitlers innsats under Den første verdenskrigen. ”Neoconservatism is a coherent set of ideas, arguments, and conclusions”, skriver professor Fukuyama i *After the Neocons*. Helhetlige og logiske resonnementer bak nykonservatismen i USA, som førte til det meningsløse krigen i Irak? Ja, sier Francis Fukuyama som bruker de første 65 sidene i sin bok til å underbygge dette. Ikke bare har nykonservatismen i USA en logisk oppbygning – den har også røtter i etablerte amerikanske tradisjoner. Men grunnet omstendigheter eller tilfeldigheter, som vi senere kommer tilbake til, som kommunismens fall og regjeringen Bush’ klippet på seg selv, hvori inngikk uteglemling av en viktig del av *neocons* egen lære – nemlig hvor tidkrevende og vanskelig det er å endre et folks holdninger og atferd som i stor grad er tuftet på egen historie, sedvane og religion – gikk USA til krig mot Irak på et altfor tynt grunnlag. Mener professor Fukuyama i dag.

II

En bemerkelsesverdig gruppe av nysgjerrige intellektuelle, mange av dem jøder, som på 1930- og 1940-tallet ikke kom inn på prestisjetunge universiteter som Harvard og Columbia, endte i stedet opp ved City College of New York. Innvandrere fra arbeiderkår som de fleste av dem var – av de mest kjente kan nevnes Irving Kristol som senere grunnla det innflytelsesrike tidsskriftet *The Public Interest*, Daniel Bell, Seymore Martin Lipset og Daniel Patrick Moynihan – hadde stor sympati med kommunismens økonomiske og sosiale mål. Men når kommunismen i praksis utviklet seg til å bli et monster med utilsiktede konsekvenser som stod i den skarpeste kontrast til målene, endte de fleste av dem opp som desillusjonerte venstreradikalere. De ble intense antikommunister som også sterkt mislikte liberalere i Amerika, som ikke forstod ondskapen i kommunismen.

Etter kampen mot stalinistene på 1930- og 1940-tallet, sadlet *neocons* opp på nytt tidlig på 1960-tallet. De gikk hardt ut mot President Johnsons ”War on Poverty” og ”Great Society” der hensikten var å innføre en form for velferdsstat etter europeisk mønster. Ambisjonene til ”New Left” om å skape sosial rettferdighet har alltid utilsiktede konsekvenser. Nathan Glazer pekte på hvordan ”affirmative action” stigmatiserte grupper og hemmet den sosiale mobiliteten. Charles Murray viste hvordan støtte til enslige mødre førte til at det ble flere av dem, noe som bidro til å skape en fattigdomskultur. Videre, mente *neocons*, vil forsøk på omfattende ”social engineering” hemme den organiske utviklingen i samfunnet. Motstanden mot ”utopian social engineering is the most enduring thread running through the movement”, skriver Fukuyama.

Neocons kamp mot ”New Left” foregikk i stor grad gjennom tidsskriftet *The Public Interest*, med fokus på innenlandske forhold. Uvegelig beveget ledende størrelser innen bevegelsen seg mot høyre. Den kalde krigen bidro til økt tilstrømning til den nykonservative leiren. Antikommunismen til de nykonservative, påpeker professor Fukuyama, er forskjellig fra antikommunismen til den tradisjonelle høyresiden, som baserte sitt hat mot Sovjet på regimets ateisme og motstand mot det frie marked.

III

Leo Strauss (1899-1973) flyktet fra Nazi-Tyskland i 1930-årene og endte opp som professor i statsvitenskap ved University of Chicago. Hans politiske og filosofiske arbeider kom til å bety mye for *neocons* slik vi i dag har erfart dem. Han var bekymret for den tendens til relativisme som ledende, vestlige filosofer som Martin Heidegger prediket. En utbredt relativisme ville underminere tillit til egen kultur og egne institusjoner. Noe man klart erfarte under studenturolighetene på slutten av 1960-tallet da ledelsen ved universiteter ikke maktet å forsvare egne idealer.

Snarere enn å skulle utvikle en egen doktrine gikk Strauss tilbake til de gamle klassikerne. I vår sammenheng, sier Fukuyama, er Strauss' opptatthet av begrepet *regime* av særlig relevans. Under henvisning til Platon og Aristoteles legger Strauss vekt på at regimer har med meget mer enn formelle institusjoner å gjøre. Regime kan forstås "... as a way of life in which formal political institutions and informal habits constantly shape one another". Strauss og de som fulgte i hans fotspor, er helt klare på at "the American character was decisively shaped by the political institutions that Americans chose for themselves in the period between 1776 and 1789". Disse institusjonene hadde stor betydning for de uformelle normer som kom til å prege samfunnet, og de sedvaner som fikk utvikle seg. Og som amerikanere i det store og hele er meget fornøyde med og meget stolte over. Eller som Alexis de Toquville for over halvannet hundre år siden observerte i klassikeren *Democracy in America*: "The American leaves his country with his heart inflated with pride".

At regimet virker tilbake på karakteren til dets innbyggere, gjør velferdstiltak problematiske for *neocons*. Ikke at de nødvendigvis ikke er for målene – en jevnere fordeling av godene – det er "the corroding effects of welfare on the character of the poor" de er bekymret over. De uventede store problemer Tyskland har hatt med integrasjon siden Øst-Tyskland opphørte å eksistere som egen stat i oktober 1990, belyser hvordan regime virker inn på et folk. "They pretend to pay us, and we pretend to work", som man sa om under kommandoøkonomien i øst. Karakterer, holdninger og atferd *tillært* under 45 år med kommunisme kan trenge like lang tid for å bli *avlært*.

IV

Alexis de Toqueville analyserte nøye hvordan vaner og skikker var med på å forme Amerikas institusjoner og styringssystemer – den nye verdens formelle regime. Som fikk betydning for de lover og regler regimet fastsatt, og som i sin tur virket tilbake på atferd og sedvane. Amerika, sier Toqueville, har fordelen av alltid å ha vært et demokrati der likehetsidealet stod sterkt – alle var de opprinnelig for innvandrere å regne, der ingen ved fødsel stod over den andre. Det gav et solid grunnlag for det amerikanske folkestyret. Men nettopp denne fordelene, at amerikanere alltid har levd i et demokrati, kan gjøre dem uskikket til innsikt i hva som skal til for å *innføre* et slikt styresett.

Toqueville legger også vekt på hvordan religionen i Amerika fremmer demokratiet, blant annet ved at prestene holder seg langt unna politikken, og ved det komplette skillet mellom kirke og stat. Han går så langt som å hevde at religion er nødvendig for opprettholdelsen av "republican institutions" og sier videre at "Americans so completely confuse Christianity and freedom in their minds that it is almost impossible to have them conceive of the one without the other".

Videre var denne franske adelsmannen – som basert på en ni måneder lang ”studiereise” i USA i 1831, før han var tredve år, skrev et verk full av relevant innsikt for dem som i dag vil forstå Amerika – av den oppfatning at demokrati som styringsform hadde fremtiden for seg; utviklingen var lineær, og før eller senere ville de fleste land i verden ende opp med et regime av demokratisk karakter.

V

Regimer som behandler sine innbyggere urettferdig, er troendes til å gjøre det samme mot folk i andre land. Den trusselen som landene i Warsawa-pakten representerte for de vestlige demokratier, ble holdt i sjakk under den kalde krig, men forsvant for alltid først da det kommunistiske regime med Sovjetunionen i sentrum gikk i oppløsning. På tilsvarende vis, kom mange *neocons* til å tenke, ville det å fjerne farlige regimer ta vekk farlige trusler mot USA. Noe Irak fikk merke følgende av.

Men dette resonnementet, peker Fukuyama på, er ikke i tråd med tankegangen til Leo Strauss. Som la vekt på betydningen av religion, slektsforhold, felles historisk erfaring og andre forhold som ikke kommer inn i enkle, rasjonelle kalkyler, når man skal vurdere muligheten for suksess i det å endre regimer. Og videre, demokrati er ikke nødvendigvis hva et land vil falle ned på når det etablerte regimet faller.

Å skulle endre et regime utenfra er noe helt annet enn om endringer skyldes krefter internt i landet, minner Fukuyama om. Selv om Toqueville skulle ha rett – nemlig at den historiske trenden globalt går i retning av demokrati – er det ikke gjørbart for fremmed makter over natten å skulle etablere demokrati i et annet land.

Unntaket er Japan etter den andre verdenskrig som ble formet i et bilde utformet av amerikanerne, basert på demokrati og marked. Det smarteste general Douglas MacArthur gjorde som øverste leder for de allierte styrkene i Japan etter den andre verdenskrigen, sier Fukuyama i en fotnote, var å beholde keiseren som formelt statsoverhode. MacArthur som hadde bodd i Asia fra tidlig på 1930-tallet, skjønnte symboleffekten av det.

Marshallhjelpen fra USA til Vest-Europa i årene 1948-1952 ble etterfulgt av en formidabel økonomisk vekst. Ikke primært på grunn av pengene, men fordi tildelingen av pengene forutsatte en liberalisering av handelen. Likevel kom det synet til å feste seg at alt som trengs for å få fart på den økonomiske veksten i et land, er milde gaver utenfra. Nå vet vi bedre. På tilsvarende vis førte den vellykkede demokratiseringsprosessen i Japan til troen på at overgang til demokrati kan man få til hvor som helst, bare en solid dose makt og fasthet anvendes slik at det gamle regimet går i oppløsning. Etter Irak vet vi bedre.

VI

Mens Leo Strauss var bekymret over den politiske utviklingen i vestlige land og engstelig for konsekvensene av en relativisering og bagatellisering av egen kulturarv, var Albert Wohlstetter (1913-1997) mer opptatt av utenriks- og sikkerhetspolitiske spørsmål. Wohlstetter var i sin tur lærer for innflytelsesrike *neocons* som Paul Wolfowitz, viseforsvarsminister under George W. Bush, og Richard Perle, en nær rådgiver til samme Bush. Begge blant

haukene som presset frem angrepet på Irak i mars 2003, etter terrorangrepene på USA 11. september 2001, nine-eleven, som det kom til å hete.

Wohlstetter fryktet Sovjetunionen. Snarere enn *den realistiske skolen* som Henry A. Kissinger hørte til, og som la til grunn at sovjetisk makt og styrke var en realitet man måtte ta for gitt og forholde seg til, argumenterte *neocons* gjennom 1970- og 1980-årene at råttne regimer måtte settes under press. Med Ronald Reagan i Det hvite hus fikk denne hardere utenrikspolitiske linjen gjennomslag – noe Reagans tale om Sovjet som ”det onde imperium” klart bar bud om. Og Kissingers politikk basert på détente ble avløst med en langt tøffere konfrontasjonslinje.

Den teknologiske utviklingen i retning av lettere, raskere og mer mobile styrker gjorde militære intervensjoner mer fristende for amerikanerne. Med mer presise våpen avfyrt på lang avstand ble både sivile og egne tap redusert. Under den første Gulf-krigen gikk mindre enn 200 amerikanske liv tapt.

VII

Etter Vietnamkrigen der amerikanerne tapte for kommunistene i nord, var det få som trodde på kommunismens fall i Europa.³ *Neocons* holdt imidlertid fast på at kommunisme var ondskap satt i system, som måtte bekjempes med alle midler. De mer avanserte tenkere, hvori altså ikke inngikk USAs president fra 1981 til 1989, smilte litt i skjegget av fantastene som så for seg Sovjetunionens oppløsning.

Reagans militæroppbygning som russerne ikke hadde økonomi stor nok til å svare på, gav ikke den dødsstøtet til dette onde regimet? Uten at et skudd trengte å bli avfyrt fra noe NATO-gevær. Rett nok med god hjelp av den tilfeldigheten at både Juri Andropov og Konstantin Tsjernenko begge døde etter et godt år som ledere for Sovjetunionen og således banet veien for Mikhail Gorbatsjov. Som innså hulheten i systemet, men som mislyktes i sitt forsøk på å reformere det.

Sett med sovjetiske øyne var tiltrekningskraften fra Vest stor. Utsikten til økonomisk fremgang gjennom samarbeid med kapitalistiske og markedsdrevne økonomier var viktige, innenlandske drivere for endring.

Mange var forbauset over at den harde, kommunistiske kjernen ikke grep til våpen – fredelige ”fløyelsrevolusjoner” kom som perler på en snor i land etter land. Militær intervensjon fra sovjetisk side i Polen, Ungarn eller Øst-Tyskland, etter hvert som disse landene fjernet seg fra Moskva, var helt uaktuelt. Ingen ville forsvare et regime som var gått ut på dato. Det peker i retning av ”a much deeper moral rot at the heart of the communist system than practically anyone had suspected”.

Så var det kan hende ikke Reagans økende våpenlagre som sørget for at kommunismen ble en kort visitt i det store bildet, men snarere det kommunistiske systems iboende motsetninger? President Reagans synspunkter, holdninger og atferd kan likevel ha bidratt til at

³ Dersom mennesket hadde vært altruistisk slik at slagorden ”yte etter evne – motta etter behov” var en levere regel folk trivdes med, ville kommunismen som system ikke vært nødvendig. Den fornødne sympati, gavmildhet og solidaritet ville gjort en sentral makt for planlegging og fordeling helt overflødig. Men mennesket er ikke så altruistisk. For kommunismen ble løsningen sentralplanlegging med fravær av incentiver. Det fordret tvang som skapte et ufritt samfunn, som *neocons* så på med avsky.

kommunismens endelikt kom kjappere enn hva som ellers ville vært tilfelle. Opprørere mot det bestående i Sentral- og Øst-Europa ble inspirert av mannen i Det hvite hus. Uansett, kommunismens kollaps og endring av regimer ble relevante konsepter i amerikansk utenrikspolitikk.

VIII

Rett etter Reagans avgang fra Det hvite hus og George Herbert Walker Bush' inntreden, gikk altså det sovjetiske imperium i oppløsning (1989-1991). *Neocons* fikk mer rett enn de selv hadde tenkt seg. Snarere enn å forstå den fredelige oppløsningen av det sovjetiske imperium som en unik, historisk begivenhet – et lite mirakel – kom nykonservative krefter i Amerika til å forvente at tilsvarende skjebne ventet andre diktaturer om bare USA og Vesten gav det rette påtrykk. Når endring av det sovjetiske regime med tilhørende satellittstater lot seg presse frem, hvorfor ikke satse på noe tilsvarende i andre land? Som Kina? Eller Irak? William Kristol og Robert Kagan, to av de førende *neocons* siden tidlig på 1990-tallet, finner det ”eminently realistic” å bruke makt for endring av regimer⁴:

”How utopian is it to work for the fall of the Communist Party oligarchy in China after a far more powerful and, arguable, more stable such oligarchy fell in the Soviet Union? With democratic change sweeping the world at an unprecedented rate over the past thirty years, is it ”realist” to insist that no further victories can be won?”⁵

Kristol og Kagan så for seg USA som en ”benevolent hegemon” med overveldende militær overlegenhet, med lite behov for i forkant å ha andre lands aksept av egne handlinger – i etterkant, når alle ser hvor godt det går, vil slikt samtykke fremkomme, slik det hadde gjort tidligere, blant annet i Kosovo og Bosnia – og med en klar misjon; befri verdens undertrykte fra undertrykkerne.

USAs oppdrag var intet mindre enn å skape en vennlig, fredelig og demokratisk verdensorden.

Rasjonale sett med amerikanske øyne gikk slik; bare med demokratier i andre land kan man være sikker på at de vil ha sammenfallende interesser med USA. Eller som George W. Bush uttrykte det i januar 2005 da han ble innsatt i landets høyeste embete for andre gang: ”the survival of liberty in our land increasingly depends on the success of liberty in other lands”.

Andre røster blant de nykonservative hadde mindre ambisiøse planer. Blant dem finner vi Jeane Kirkpatrick som under Reagan var USAs ambassadør til FN, den første kvinnelige sådan. ”No idea holds greater sway in the minds of educated Americans that the belief that it is possible to democratise governments anytime and anywhere under any circumstances”, var hennes advarende ord så tidlig som i 1979.

⁴ Fra boken *Present Dangers. Crisis and Opportunity in America's Foreign and Defense Policy* som de to redigerte og som kom ut i 2000. Sitatet er hentet fra Fukuyama (2006), side 56.

⁵ Her vil jeg bemerke følgende: Mens sovjetisk økonomi gradvis gikk i stå etter en vellykket industrialiseringsfase som kanskje varte til utpå 1970-tallet, har kinesisk økonomi vist en vekstkraft ingen hadde forutsett da Deng Xiaoping la om kursen i 1978. Varene leveres – om lag ti prosent mer hvert år. I tillegg holder de kinesiske lederne knallhardt på makten – noen åpenhet eller ”glasnost” à la Gorbatsjov kommer ikke på tale. Hvor skoen trykker i Kina har med miljø- og fordelingspolitikk å gjøre. Derfor er dagens ledere så opptatt av økonomisk fremgang også på landsbygda, under slagordet utviklingen av det ”harmoniske samfunn”.

IX

Så langt kommet oppsummerer professor Fukuyama hovedpunktene i amerikansk nykonservatisme slik den har utviklet seg de siste femti årene:

- Regimers karakter er viktig. Både for dem som bor der. Og for verden rundt. Amerikansk utenrikspolitikk må reflektere de dypeste verdiene i liberale, demokratiske samfunn
- Amerikansk makt har blitt og bør bli anvendt for moralske formål. USA må fortsatt engasjere seg internasjonalt
- Ambisiøse program basert på omfattende "social engineering" – velferdspolitik, ville vel vi sagt – har man liten tillit til
- Skepsis både til legitimiteten og effektiviteten av internasjonale lover og organisasjoner for å oppnå sikkerhet og rettferdighet

Så kom 11. september 2001. President Bush som knapt hadde sittet ni måneder i Det hvite hus, fikk definert sin oppgave; bekjempelse av terrorisme og trygghet for Amerika. Tankene til *neocons*, og den livlige og akademisk stimulerende debatten de hadde ført, ble med ett meget aktuell som bakteppe for utformingen av den konkrete politikken.

Det faktum at de nykonservative, meget uventet, fikk rett hva gjaldt Sovjetunionens oppløsning betyr ikke, sier Fukuyama, at de har rett ved neste korsvei. Det motsatte skjedde – det overmot som kommunismens fall skapte hos ledende nykonservative i USA, sperret for en nyansert analyse av de opsjoner som forelå etter 9-11.

X

Terrorangrepene 11. september 2001 som ble gjennomført av en gruppe radikale islamister, viste en helt ny sårbarhet for USA. Når ekstreme grupper kunne lykkes med å kapre store passasjerfly for i neste omgang å bruke dem som styrte bomber mot tvillingtårnene i New York, var det vel ikke langt unna at de også kunne skaffe seg masseødeleggelsesvåpen for mer alvorlige angrep mot Amerika? Fra hvor skulle disse våpnene i så fall skaffes? Irak pekte seg ut. Til tross for at Hans Blix og hans folk ikke hadde funnet noe. Da det ble klart at heller ikke amerikanerne fant noe, etter en krig som fremdeles ikke er avsluttet, kom operasjonen i et lite fordelaktig lys. Det gikk ikke som i Kosovo og Bosnia. Hvor amerikanerne – uten FNs velsignelse, men med NATOs – gjennomførte vellykkede militære operasjoner som verden stort sett etterpå takket dem for.

Med isolerte og vanskelig identifiserbare grupper som trussel mot mektige nasjoner mister begreper som maktbalanse, avskrekning og det å ha kontroll på andre land mye av sin relevans – det er ingen returadresse for angrep av den karakter som 9-11 representerte. På den bakgrunn føler USA seg fri til å fri seg fra internasjonale forpliktelser. Freden i Vestfalia i 1648 som la grunnlaget for maktbalanse der prinsippet om nasjoners suverenitet står sentralt, legger amerikanerne mindre vekt på. I sin National Security Strategy av september 2002 betoner Bush betydningen av alene å kunne gå til angrep først.

Er dette egentlig noe nytt? Under Kubakrisen i 1962 raslet president Kennedy med sablene. Men det var rett før russerne hadde installert sine baser på den lille øya i Karibien. Under Bush er tidsperspektivet forlenget. Hvilken fanges opp i distinksjonen mellom *preventive war* og *preemptive war*.

Preemptive innebærer en militær operasjon for å hindre en temmelig umiddelbar trussel, som raketter på Kuba som var under installasjon. *Preventive* er en militær operasjon for å stanse eller hindre et mulig angrep måneder eller år frem i tid. Fordi man ikke fant masseødeleggelsesvåpen i Irak, måtte retorikken legges om; hva som i utgangspunktet var et angrep av *preemptive* karakter – Irak kunne jo utstyre fanatiske grupper med atomvåpen som i sin tur kunne blitt sendt mot USA – måtte reklassifiseres som *preventive*. Men dermed ble legitimiteten til hele operasjonen svekket.

XI

I sin tale om rikets tilstand i januar 2003, et par måneder før tanksene ruller innover mot Bagdad, uttaler president George W. Bush følgende: "The course of this nation does not depend upon the decision by others." Vi gjør hva vi vil. Det er bare rom for ett land til å innta en slik holdning. På den annen side har USA lang tradisjon for å se seg selv som et land andre nasjoner kan ha tillit til vil bruke sin makt viselig. Til beste for verden sett under ett. Hvor ville Europa og verden vært om ikke USA to ganger i forrige århundre hadde stilt seg på de alliertes side og sett til at verdenskrigene gikk i Englands og Frankrikes favør?

I det Fukuyama kaller Bush' doktrine inngår *preventive* operasjoner hvilket åpner for tiltak for endring av regimer som en gang frem i tid vil kunne utgjøre en trussel mot USA. Om *preventive* operasjoner skal være vellykket, fordres – i tillegg til militær overlegenhet – sikker kunnskap og sunn dømmekraft. Når etterretningen sviktet kraftig før Irak-krigen, og dømmekraften var hemmet av eget overmote, ble USA og koalisjonen av de villige sittende tilbake med Svarte-Per.

Men *preventive* operasjoner er heller ikke noe nytt under solen. Fukuyama minner om Israels ødeleggelse av irakske anlegg for fremstilling av kjernekraft i 1981, lenge før Saddam Hussein hadde klart å produsere atombomber. Hvilket gjorde at Saddam ikke hadde bomben da han ni år senere angrep Kuwait.

Av mislykkede *preventive* operasjoner minner Fukuyama om det angrepet England og Frankrike rettet mot Nassers Egypt i 1956. Suezkrisen ble effektivt amputert av general Dwight D. Eisenhower. Som amerikansk president unnlot han ganske enkelt å støtte sine tidligere allierte.

En *preventiv* operasjon som aldri ble gjort, var den å stanse Hitler da han i mars 1936 marsjerte inn i Rhinland. Om briter og franskmenn den gang hadde sett tegningen, ville de gjort det. Før Hitler fikk rustet opp og kunne sette i gang den andre verdenskrigen. Anthony Eden, britenes leder i 1956, trodde at Nasser var en ny Hitler, og ville ikke gjøre sammen tabben en gang til. I stedet gjorde han en ny.

Man kan aldri helt se bort fra behovet for *preventive strikes*, mener Fukuyama. I dagens situasjon er Pakistan et land man nøye må følge. Med et arsenal av atomvåpen vil en

oppløsning av landet der kaos truer, eller en overtakelse av et radikalt islamistisk styre, igjen sette spørsmålet om preventivt angrep på dagsorden, mener professoren.

XII

Allerede få dager etter angrepet 9-11, med en president intenst interessert i Irak, konstaterte viseforsvarsminister Wolfowitz at "Iraq is doable".⁶ Vi vet hvordan det gikk. En vellykket blitzkrieg på fem-seks uker våren 2003, etterfulgt av et mareritt som ingen ser utgangen på i dag. Tre tabber må Bush ta på egen kappe, sier Fukuyama:

- En overvurdering av betydningen av rå makt for å nå egne mål
- Lite gjennomtenkning av hva som kommer etter en militær seier – hva kreves egentlig for en vellykket endring av regimet i Irak? Nasjonsbygging er en flerdimensjonal utfordring
- Forakt for andre lands oppfatninger og meninger. "At some point we may be the only ones left", erkjente George W. Bush i 2002. "That's okay with me. We are America". Og invaderte Irak med bare noen få allierte på sin side.⁷

Hva gjelder kulepunkt nummer to minner professor Fukuyama om et en ledende tanke i amerikansk nykonservatisme er det lite meningsfylte i "social engineering" på hjemmebane, velferdspolitikken vil lett ha utilsiktede og lite ønskelige bivirkninger, hvordan kunne man da være så naive å tro at "social engineering" på bortbane – en gjenoppbygging av Irak som nasjon etter Saddam – skulle gå på skinner? Og hvordan kunne man ha ro for at demokrati ville etableres, som "default regime", når det eksisterende ble nedkjempet av utenlandske krefter? *Neocons* glemte en viktig del av sin egen analyse.

USA, sier Fukuyama, kan være ekstern pådriver for utviklingen i demokratisk retning i et land. Men innen landet selv må det være sterke krefter som trekker i samme retning. Bush – før Irak – la for stor vekt på erfaringene med vellykket demokratisering av Tyskland og Japan etter Den andre verdenskrigen. Men disse landene var homogene – ingen tredeling av folkegrupper med manglende sympati for hverandre – og høyt utviklede og erfarne samfunn.

"It seems very doubtful at this juncture that history will judge the Iraq war kindly", skriver Fukuyama mot slutten av boken. Jeg minnes et utsagn av Churchill: "History will be kind to me for I intend to write it." Det ligger neppe for Bush å gjenta et slikt kunststykke.

⁶ Se Suskind (2004) der Paul O'Neill, som var finansminister i to år, før han ble sparket ut av regjeringen til George W. Bush, gir til beste sine refleksjoner.

⁷ Sitert fra side 86 i Daalder & Lindsay (2003).

Litteratur

Alnæs, K. (2006), *Historien om Europa. Mørkets tid*, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo

Daalder, I. H. & Lindsay, J. M. (2004), *America Unbound. The Bush Revolution in Foreign Policy*, Brookings Institution, Washington D.C.

Fukuyama, F. (2006), *After the Neocons. America at the Crossroads*, Yale University Press, London

Suskind, R. (2004), *The Price of Loyalty. George W. Bush, the White House, and the Education of Paul O'Neill*, Simon & Schuster, New York

Toqueville, A. (2000), *Democracy in America*, translated, edited and with an introduction by Harvey C. Mansfield and Delba Winthrop, University of Chicago Press, Chicago. De to bindene som denne boken består av, kom opprinnelig ut i 1835 og 1840, henholdsvis

27. Oktober 2007

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>